

Structural Analysis of the Position of Future Actors of the Global Political Economy with a Focus on the European Union in the 2050 Perspective; By Mactor

Hossein Salimi*
Mohaddese Heidari**

Abstract

The world is currently witnessing an economic transition from great western powers to the emerging markets. New crises, particularly Covid 19, have challenged the massive progress and hegemony of the West centered on the United States and the European Union. While at the beginning of the millennium, the movement of the European Union towards economic and political union was considered an irresistible and irreversible process that it was placed in a more complicated situation with the outbreak of Covid-19 and the aggravation of other existing crises. In this article, these questions have been raised that in the perspective of 2050, which countries are the most important actors of the global political economy? And secondly, what is the position of the European Union among other actors of the global political economy? In other words, the main goal of this study is to identify the most important competitors of the Union in the perspective of 2050 by measuring the weight of other actors in the global political economy and to determine the position of the Union among these actors using software analysis. The present study tries to answer the two mentioned questions by holding an expert panel, and the Mactor structural analysis method (two methods of future research) and using the latest available sources. This study is well organized in such a way that first, a review was made on the theoretical framework of the paper, which is institutionalism, and then the most important actors of the future of the global political economy were examined. In the following, the analysis of the research data was done using Mactor software (one of the conventional methods in the la prospective school) and finally, a summary was presented.

Keywords: Global Political Economy, Futures Research, La prospective, Mactor, European Union, Economic Actors.

Article Type: Research Article.

Citation: Salimi, Hossein & Heidari, Mohaddese (2022). Structural Analysis of the Position of Future Actors of the Global Political Economy with a Focus on the European Union in the 2050 Perspective; By Mactor, *International Political Economy Studies*, 5 (1), 41-76.

---

* Professor of International Relations, Dept. of International Relations, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

** PhD Candidate of International Relations, Dept. of International Relations, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabataba'e'i university, Tehran, Iran. (Corresponding Author), Mohaddese_heidari@atu.ac.ir

---

International Political Economy Studies, 2022, Vol. 5, Issue 1, pp. 41-76.

Copyright © The Authors
Publisher: Razi University.

تحلیل ساختاری جایگاه کنش گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با محوریت اتحادیه اروپا در دورنمای ۲۰۵۰؛ به روش مکتور

حسین سلیمی*

محدثه حیدری**

چکیده

در حال حاضر جهان شاهد گذار اقتصادی از قدرت‌های بزرگ غربی به سمت بازارهای نوظهور است. بحران‌های جدید به‌خصوص کووید ۱۹، پیشرفت‌های عظیم و هژمونی غرب با محوریت ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا را به چالش کشیده‌اند. درحالی‌که در آغاز هزاره، حرکت اتحادیه اروپا به سمت اتحادیه اقتصادی و سیاسی، یک‌روند غیرقابل مقاومت و برگشت‌ناپذیر تلقی می‌شد، با شیوع کووید ۱۹ و تشدید سایر بحران‌های موجود، در شرایط پیچیده‌تری قرار گرفت. در این نوشتار این پرسش‌ها مطرح شده‌اند که در دورنمای ۲۰۵۰، اولاً مهم‌ترین کنش گران اقتصاد سیاسی جهانی چه کشورهایی هستند؟ و دوماً اتحادیه اروپا چه جایگاهی در بین سایر کنش گران اقتصاد سیاسی جهانی دارد؟ به عبارتی هدف اصلی مقاله این است که با سنجش وزن سایر کنش گران در اقتصاد سیاسی جهانی مهم‌ترین رقبای اتحادیه در دورنمای ۲۰۵۰ را شناسایی کند و با استفاده از تحلیل نرم‌افزاری جایگاه اتحادیه را در بین این کنش گران مشخص سازد. در این نوشتار تلاش شده به دو پرسش مذکور با استفاده از برگزاری پل خبرگی و روش تحلیل ساختاری مکتور (دو روش آینده‌پژوهی) و بهره‌گیری از بروزترین منابع موجود، پاسخ داده شود. سازمان‌دهی مقاله به این شیوه است که ابتدا مروری صورت گرفته بر چارچوب نظری مقاله که نهادگرایی است و سپس مهم‌ترین کنش گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی بررسی شده‌اند. در ادامه تحلیل داده‌های پژوهش به وسیله نرم‌افزار مکتور (یکی از روش‌های مرسوم در مکتب لاپراسپکتیو (la prospective)) انجام شده و در نهایت جمع‌بندی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: اقتصاد سیاسی جهانی، آینده‌پژوهی، لاپراسپکتیو، مکتور، اتحادیه اروپا، کنش گران اقتصادی.

نوع مقاله: پژوهشی.

* استاد روابط بین‌الملل، گروه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

** کاندیدای دکتری روابط بین‌الملل، گروه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)، Mohaddese_heidari@atu.ac.ir

مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، ۱۴۰۱، دوره پنجم، شماره اول، ۴۱-۷۶.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۹

ناشر: دانشگاه رازی

© نویسندگان

مقدمه

تحولات گوناگون یک دهه اخیر در اقتصاد سیاسی جهانی، به‌خصوص پاندمی کووید ۱۹، سبب قوت گرفتن فرضیه چرخش قدرت اقتصادی از غرب به شرق شده است. گمانه‌زنی در مورد قدرت‌های آینده اقتصاد سیاسی جهانی در اکثر مراکز تحقیقاتی به چشم می‌خورد و درحالی‌که برخی از تحلیل‌گران صحبت از ظهور چین به‌عنوان یک قدرت برجسته اقتصادی می‌کنند، برخی دیگر همچنان به برتری غرب در دورنمای ۲۰۵۰ و بیدار شدن گول خفته اتحادیه اروپا معتقدند. در طی یک دهه اخیر سناریوهای متفاوت و بعضاً متناقضی در مورد آینده اتحادیه اروپا به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شرکای ایالات متحده مطرح شده است زیرا درحالی‌که در آغاز هزاره، مسیر اروپا به‌سوی اتحادیه اقتصادی و سیاسی روندی غیر قابل مقاومت و برگشت‌ناپذیر تلقی می‌شد که سطوح بی‌سابقه‌ای از صلح و رفاه را به همراه خواهد آورد.

امروزه از دیدگاه برخی از پژوهشگران، پروژه اروپا در معرض خطر قرار دارد و مشکلات طولانی‌مدت در منطقه یورو، هجوم مهاجران و پناهندگان و خروج انگلستان از اتحادیه، نقایص، ناسازگاری و آسیب‌پذیری آن را آشکار کرده است؛ بنابراین منطقه یورو و حتی کل اتحادیه اروپا در حال فروپاشی است. چارلز کویچان (Charles Kupchan) از جمله افرادی است که با صراحت اظهار می‌دارد: «اتحادیه اروپا در حال مرگ است» (Ferguson, 2020: 17). با این حال برخی از ناظران طرفدار همگرایی در مورد دورنمای اتحادیه اروپا همچنان خوش بین هستند، با این استدلال که پیش‌بینی‌های فروپاشی اتحادیه اروپا مبتنی بر ارزیابی‌های بسیار ضعیفی است که از واقعیت‌ها دور است؛ برای مثال، اندرو موراوچیک (Andrew Moravcsik) اتحادیه را «ابرقدرت نامرئی» (invisible superpower) جهان می‌نامد (Moravcsik, 2017: 8).

در نوشتار پیش رو درصدد هستیم با استفاده از برگزاری پنل خبرگان و یکی از متدهای آینده‌پژوهی (مکتور)، جایگاه اتحادیه اروپا را در مقایسه با سایر کنش‌گران اقتصاد سیاسی جهانی مورد بررسی خبرگی و نرم‌افزاری قرار دهیم؛ به عبارتی با تلفیق این دو روش در تلاشیم به سنجش پیش‌بینی‌های موجود در مورد آینده اتحادیه اروپا بپردازیم.

۱. پیشینه پژوهش

پرداختن به موضوع اقتصاد سیاسی جهانی و دورنمای اتحادیه اروپا امری است که در آثار بی‌شماری به چشم می‌خورد. در بین آثار موجود ۳۰ اثر پژوهشی مورد بررسی قرار گرفت. از جمله مهم‌ترین این آثار می‌توان اشاره داشت به کتاب راندال ژرمن (Randall M German) (۲۰۱۶) با عنوان *آینده اقتصاد سیاسی جهانی* که براساس مهم‌ترین شاخص‌های اقتصاد سیاسی جهانی به دورنماسازی می‌پردازد. این کتاب ضمن توجه به وضعیت کنش‌گران مختلف در دهه‌های آتی، به اهمیت اقتصاد دیجیتال در تعیین میزان اثرگذاری یک کنش‌گر در اقتصاد سیاسی بین‌الملل و رشد تجارت‌های بزرگ است.

سناریوهای اقتصاد زیستی اتحادیه (۲۰۲۱) اثری دیگری است که توسط کمیسیون اروپا در سال ۲۰۲۱ منتشر شده است. در این سند، نویسندگان ۴ سناریو را برای اتحادیه اروپا مطرح می‌سازند و نهایتاً به این نتیجه دست می‌یابند که اتحادیه اروپا با بهره‌گیری از الگوی اقتصاد مدور به جای الگوی خطی، می‌تواند مسیر دستیابی به اهداف توافق پاریس را طی کند و با تکیه گسترده بر اقتصاد زیستی جایگاه قابل توجهی در دورنمای ۲۰۵۰ اقتصاد سیاسی جهانی ۲۰۵۰ داشته باشد.

جهان در خطر؛ آلمان و اروپا در دوران نامطمئن نوشته ولفگانگ ایشینگر (Wolfgang Ischinger)، در نوامبر ۲۰۲۰ به وسیله اندیشکده بروکینگز (Brookings) انتشار یافته است. در این سند، تغییر چرخه قدرت از غرب به شرق با محوریت چین بررسی قرار گرفته و اشاره شده به اینکه باورها و اصول لیبرالیسم حاکم بر اقتصاد بازار رنگ‌باخته و اقدامات کشورهای مثل روسیه گویای آن هستند که اروپا دیگر آن بهشت پسامدرنی که تصور می‌شد، نیست و این احتمال وجود دارد که جایگاه اتحادیه اروپا در دورنمای ۲۰۴۰ به‌خصوص با کناره‌گیری آنگلا مرکل (Angela Merkel)، با بحران روبه‌رو شود. این در حالی است که الگوی مستبدانه حاکم بر اقتصاد چین، سبب رشد این کشور در اقتصاد سیاسی جهانی خواهد شد.

اشتراک قدرت در اتحادیه اروپا؛ فعالیت‌های گذشته، موارد کنونی و مسیرهای آینده

(۲۰۲۱) کتابی است که در آن اشتراک قدرت به عنوان نوعی طرح نهادی، به منظور ترسیم چگونگی دسترسی دولت‌ها به منابع، ایجاد قوانین مشترک و... به عنوان مهم‌ترین عوامل اشتراک قدرت مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند. در این اثر، دو مفهوم کلیدی فدرالیسم و شکلی از اجتماع‌گرایی به عنوان دو شکل اصلی اشتراک قدرت در کشورهای عضو اتحادیه اروپا بررسی شده‌اند. مواردی مثل منازعات داخلی، مباحث فرهنگی، جنگ‌ها، روش‌های قانون‌گذاری و... به عنوان عوامل مانع‌زا یا تسهیل‌کننده اشتراک قدرت بحث شده‌اند. نکته جالب این اثر، بررسی تک‌تک کشورهای عضو اتحادیه از منظر ساختار قدرت حاکم و تحولاتی است که در قدرت ساختاری این کشورها ایجاد خواهد شد.

کتاب *راهنمای پالگریو* (Palgrave) بحران‌های اتحادیه اروپا (۲۰۲۱) نوشته ماریان ریدروولد، جارل تروندال به بررسی دقیق بحران‌های اتحادیه اروپا از گذشته تاکنون و تبعات این بحران‌ها برای آینده اتحادیه اروپا پرداخته است. پیش از آغاز به بحث در مورد بحران‌های اتحادیه اروپا چند رویکرد نظری مثل نهادگرایی لیبرال، بین‌دولت‌گرایی لیبرال، رئالیسم کلاسیک و نئورئالیسم به عنوان چارچوب‌هایی برای نگرستن به بحران‌های موجود در اتحادیه، بحث شده‌اند. سپس به اشکال مختلف بحران در نهادهای زیرمجموعه اتحادیه مثل پارلمان اروپا، کمیسیون اروپا، آژانس‌های اتحادیه و بانک مرکزی اروپایی اشاره شده است.

گذار انرژی و آینده گاز در اتحادیه اروپا (۲۰۲۰) که به وسیله گوچه میته (Gökçe Mete) نگارش یافته و در انتشارات مک میلان (Mack Millan) به چاپ رسیده، به جایگاه اتحادیه اروپا در اقتصاد سیاسی جهانی البته از منظر انرژی پرداخته است. سیاست‌های اتحادیه اروپا در حوزه انرژی، سوبسیدها و پروژه‌های مالی، شبکه‌های فرآتلاتتیکی انرژی، تأثیر این شبکه‌ها بر آینده اتحادیه، توافقات بین‌المللی موجود در این حوزه و نقش گاز در تحولات آتی بررسی شده‌اند. آنچه نوشتار پیش رو را نسبت به آثار پیش‌گفته متمایز می‌سازد، بهره‌گیری از روش مکتور و همین‌طور برگزاری پنل خبرگان جهت تبیین دیدگاه صاحب‌نظران مختلف در مورد آینده اتحادیه اروپاست.

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۴۵

افزون بر این، در پژوهش حاضر، تلاش شده تا براساس چندین فاکتور کلیدی که در ادامه شرح داده خواهد شد وضعیت کنونی و دورنمای هریک از کنش‌گران مورد بررسی قرار گیرد. به عبارتی با ارائه یک تحلیل جامع از تحولات اقتصادی کنونی و آینده کنش‌گران سعی شده جایگاه آن‌ها به صورت همه‌جانبه مورد بحث و بررسی قرار گیرد و این مسئله مقاله حاضر را از آثار پیشین متمایز می‌سازد.

۲. مبانی نظری

لیبرالیسم یک مکتب فکری گسترده و متنوع است. با وجود اختلافات میان متفکران مختلف در این مکتب، یکسری اصول و مفروضات کلیدی در این رویکرد قابل تشخیص است. موراوچیک (Moravcsik) سه فرض اصلی نظریه لیبرال را مشخص می‌کند. نخست، افراد و گروه‌های خصوصی و نه دولت‌ها، بازیگران اصلی سیاست بین‌الملل هستند. دوم، دولت‌ها نماینده منافع برخی زیرمجموعه‌های جامعه داخلی هستند. سوم، ترکیب ترجیحات دولت‌ها رفتار آن‌ها را تعیین می‌کند. موراوچیک معتقد است، این سه مفروض الهام‌بخش سه نوع نظریه لیبرال است که وی آن‌ها را لیبرالیسم ایده‌ای یا مفهومی، تجاری و جمهوری‌خواه می‌نامد (Moravcsik, 1997: 27).

این مفروضات نظریه لیبرال، به‌ویژه فرض سوم - در اصل، «آنچه دولت‌ها می‌خواهند، تعیین‌کننده اولیه کاری است که انجام می‌دهند» - گویای تفاوت ایدئالیسم با نظریه‌های خردگرا است. در کانون این دو نظریه (نئورئالیسم و نئولیبرالیسم) این باور وجود دارد که رفتار دولت پیامدهای متصلبی دارد. سیاست قدرت و عدم قطعیت اطلاعاتی، دولت‌ها را مجبور می‌کند تا استراتژی‌هایی را انتخاب کنند که ممکن است با ترجیحات اولیه آن‌ها در تضاد اساسی باشد (Waltz, 1979: 60)؛ بنابراین ترجیحات دولت‌های مختلف به‌گونه‌ای تلقی می‌شوند که گویی اموری نامربوط، ثانویه یا درون‌زا هستند. درحالی‌که در ایدئالیسم «نظریه‌های ساختاری... فاقد تئوری ترجیحات نسبت به نتایج است.» (Powell, 1994: 318)

آنچه دولت‌ها انجام می‌دهند اساساً توسط ملاحظات استراتژیک از قبل تعیین می‌شود. لیبرال‌ها همچنین بر نقش نیرومندی که وابستگی متقابل در شکل‌دهی به ساختار

انگیزه‌های دولت‌ها و رفتار آن‌ها دارد، تأکید می‌کنند. آن‌ها معتقدند جریان کالاها، سرمایه، مواد اولیه و مردم به نفع همه کشورهای درگیر است. وابستگی متقابل همچنین می‌تواند برخی از تأثیرات آناژنی را کاهش دهد. وابستگی متقابل انگیزه‌های دولت‌ها را برای حل مشکلات مشترک و تحقق منافع مشترک از راه همکاری افزایش می‌دهد (Milner, 2009). آن‌ها همچنین بر نقشی که نهادهای بین‌المللی ایفا می‌کنند، تأکید دارند و معتقدند نهادها می‌توانند بر عدم قطعیت در مورد ترجیحات و اهداف دولتی که اغلب تلاش برای همکاری را تضعیف می‌کند، غلبه کنند (Keohane & Martin, 1995: 73). نهادها با گسترش افق‌های زمانی، ترویج عمل متقابل، کاهش هزینه‌های معاملاتی، معرفی مکانیسم‌های اجرایی و معتبرتر ساختن تعهدات، همکاری بین دولت‌ها را تسهیل می‌کنند. این نکته شایان ذکر است که در بین لیبرال‌ها دو دیدگاه متفاوت در مورد آینده اتحادیه اروپا به عنوان یک کنش‌گر نهادی مهم در سطح جهانی قابل مشاهده است. در حالی که برخی از لیبرال‌ها دیدگاه بدبینانه‌ای به آینده اتحادیه اروپا دارند و معتقدند روند واگرایی به دلیل پیچیدگی شدید ساختاری، بحران اعتماد، بحران یورو، ناتوانی اتحادیه در مدیریت مسئله مهاجران و... حتمی است.

طیف لیبرال‌های خوش‌بین پرهزینه بودن هرگونه شکاف بین کشورهای عضو و تعهد آن‌ها به اصول دموکراتیک را پیشران‌هایی توصیف می‌کنند که مانع از واگرایی اتحادیه خواهند شد و در عوض زمینه را برای ارتقای جایگاه اتحادیه اروپا در دورنمای اقتصاد سیاسی جهانی فراهم می‌سازند. در این نوشتار تلاش شده در بررسی قدرت اتحادیه اروپا به عنوان یک کنش‌گر اقتصاد سیاسی جهانی به تمامی پیشران‌های مطرح شده از سوی هر دو طیف لیبرال توجه شود.

۳. روش‌شناسی

روش مکتور^۱، یکی از مهم‌ترین روش‌هایی است که به منظور کمک به آینده‌پژوهان برای تحلیل ساختارهای پیچیده موجود در حوزه مطالعات راهبردی ابداع شده و کمتر در

---

1. MACTOR (Matrix of Alliances and Conflicts: Tactics, Objectives and Recommendations)

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۴۷

مطالعات روابط بین‌الملل در جمهوری اسلامی ایران مورد توجه قرار گرفته است این روش، یک روش تحلیل ساختاری است که میشل گوده (M. Godet) سرآمد آن است. لازم به ذکر است که میشل گوده در آثار خود باهدف ارتباط دادن بین مدیریت استراتژیک و طراحی سناریو به ابتکار و ارائه روش‌هایی مانند میک‌مک و مکتور پرداخته است. وی معتقد است که بعد از تبیین و شناسایی مسئله، می‌توان با روش میک‌مک یا مکتور به بررسی جدی مسائل استراتژیک پرداخت. روش میک‌مک شامل شناسایی متغیرهای کلیدی داخلی و خارجی و روش مکتور شامل شناسایی بازیگران و اهداف کلیدی است. در واقع این روش‌ها با شناسایی و تبیین روابط بین متغیرها و بازیگران به ارائه دورنما و طراحی سناریوهایی برای موضوع مورد مطالعه کمک می‌کنند (Godet, 2005: 113).

جدول ۱. مراحل مختلف روش مکتور (Godet, 1991: 107)

تهیه جدول استراتژی بازیگران که شامل طرح‌ها، انگیزه‌ها، اهداف و موانع آن‌ها می‌شود؛
مشخص کردن مسائل استراتژیک و اهداف مرتبط با صحنه رقابت؛
تعیین موقعیت هر بازیگر در موضوع مورد رقابت و مشخص کردن همگرایی‌ها و واگرایی‌ها؛
رده‌بندی اهداف هر بازیگر و ارزیابی تاکتیک‌های ممکن با توجه به اولویت اهداف (ضمن توجه به همگرایی و واگرایی احتمالی)؛
ارزیابی روابط قدرت و ارائه توصیه‌های راهبردی برای هر بازیگر و طرح و تبیین پرسش‌هایی در خصوص آینده

در این روش دو هدف اصلی دنبال می‌شود. هدف نخست؛ طبقه‌بندی بازیگران براساس تأثیرگذاری و تأثیرپذیری نسبی آن‌ها از یکدیگر است که داده‌های مربوط به آن به کمک ماتریس اثرات مستقیم بازیگران بر یکدیگر فراهم می‌شود. هدف دوم شناسایی و موضع‌گیری هر یک از بازیگران نسبت به اهداف، اولویت‌ها یا مسائل کلیدی است. در پژوهش حاضر به صورت ویژه اهداف مبتنی بر پندل خبرگان و معطوف بر مؤلفه‌های است که کشورهای حائز آن می‌توانند سهم قابل توجهی از اقتصادی جهانی در افق ۲۰۵۰ را به خود اختصاص دهند؛ بنابراین به عنوان رقبای جدی تر برای اتحادیه اروپا تلقی می‌شوند. روابط میان بازیگران ممکن است یکی از حالت‌های زیر باشد:

۱- دو بازیگر تأثیری بر یکدیگر ندارند یا نفوذ یکی بر دیگری بسیار اندک است. در این صورت درایه مربوط به تأثیر بازیگر یک سطر از ماتریس بر بازیگر دیگر از یک ستون

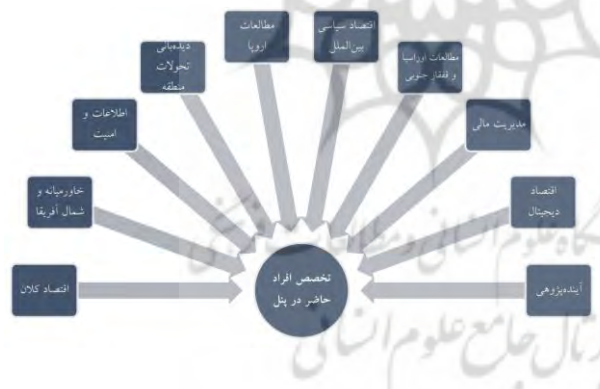
ماتریس عدد صفر در نظر گرفته می‌شود؛

۲- یک بازیگر ممکن است در فعالیت‌ها، برنامه‌ها یا اهداف بازیگر دوم تداخل ایجاد کند و این تداخل در سطح اندکی است. در این صورت درایه مربوط به این حالت را (درایه i که نشان‌دهنده تأثیر یا نفوذ بازیگر سطر i بر بازیگر سطر j است) با عدد «۱» جایگزین می‌کنیم؛

۳- یک بازیگر ممکن است سیاست‌های بازیگر دیگر را تهدید کند یا به خطر اندازد. در این صورت در درایه مربوطه عدد «۲» را قرار می‌دهیم؛

۴- در حالت بعدی یک بازیگر ممکن است کل مأموریت یا راهبردهای یک بازیگر دیگر را تهدید کند. در این صورت در درایه ماتریس مربوطه عدد «۳» را قرار می‌دهیم؛

در شدیدترین حالت ممکن است یک بازیگر هستی یک بازیگر دیگر را تهدید کند یا به مخاطره اندازد. برای مثال، هنگامی که دو بازیگر دولتی با یک هدف، مأموریت یا استراتژی سازمانی وجود داشته باشند، ممکن است رقابت میان آن‌ها به حدی جدی شود که هریک تلاش کنند دیگری را از طریق فرآیندهای سیاست‌گذارانه یا قانونی منحل اعلام کنند. در چنین حالتی در درایه مربوطه عدد «۴» قرار می‌گیرد.

به‌منظور احصای روابط تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بازیگران نسبت به یکدیگر نیز لازم است ماتریس بازیگر-بازیگر تشکیل شود. در این نوشتار به جهت احصای این ماتریس از پنل

خبرگی متشکل از سی کارشناس خبره در حوزه روابط بین‌الملل، شاخه‌های مختلف اقتصاد، آینده‌پژوهی و مطالعات منطقه‌ای مسلط به وضعیت کشورهای مختلف، بهره‌گرفته شده است. با توجه به حساسیت داده‌هایی که لازم بود جمع‌آوری شود و لزوم تخصص افراد در حوزه اقتصاد سیاست جهانی با روش نمونه‌گیری هدفمند، به سراغ خبرگانی رفتیم که از صحت و میزان اطلاعات آن‌ها اطمینان کافی را داشتیم. این اطمینان از طریق ارائه

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۴۹

ویژگی‌های هریک از خبرگان به چارچوب مشخصی که گروه پژوهشی کافی می‌دانست احصا، شد. نهایتاً ماتریسی به دست آمد که به عنوان ورودی به نرم‌افزار استفاده شد. در ماتریس مذکور اثرات متقابل میان بازیگران بدون علامت (مثبت یا منفی) است که شدت اثرگذاری عناصر سطری بر عناصر ستونی را مشخص می‌کند و عدد صفر به معنی نبود اثر متقابل، اعداد صفر تا چهار بیانگر شدت اثرگذاری و نفوذ بازیگران بر یکدیگر است. همچنین لازم به ذکر است که در این ماتریس اثرات متقابل مستقیم میان بازیگران گردآوری می‌شود و در ادامه با ضرب ماتریسی، جمع سطری و ستونی و رتبه‌بندی بازیگران، مجموع اثرات غیرمستقیم بازیگران بر یکدیگر نیز به دست می‌آیند. این ماتریس برخلاف ماتریس اولی، علامت‌دار است به عبارت دیگر یک بازیگر ممکن است با یک هدف موافق یا مخالف باشد. اگرچه ممکن است این اهداف برای همه بازیگران مطلوب باشد اما میزان دسترسی امکانی و استعدادی نیز در این جدول مدنظر خبرگان قرار دارد.

شکل ۱. نمودار مراحل مکتور

۴. یافته‌ها

در جلسات پنل این نتیجه حاصل شد که جایگاه اتحادیه اروپا در آینده اقتصاد سیاسی جهانی اولاً بهتر است در قالب سه دسته کنش‌گر (کشورهای پیشرو در اتحادیه، کشورهای حوزه بالکان غربی و کشورهای ان.ام.اس. ۱۱) بررسی شود. دوماً، قدرت اقتصادی هریک

از این کنش‌گران براساس چند فاکتور کلیدی میزان دسترسی به فناوری‌ها، قدرت ارزی، اقتصاد دیجیتال و هوش مصنوعی، جی دی پی، منابع انرژی و حجم سرمایه‌گذاری خارجی ارزیابی شود. سوماً به منظور بررسی آراء سایر خبرگان پرسش‌نامه طراحی شود و در اختیار خبرگانی که در پنل حضور ندارند، قرار گیرد.

در این راستا اولاً در پنل، بر پایه روش مکتور اطلاعات همه کنش‌گران مورد بحث و بررسی قرار گرفت و این نتیجه حاصل شد که از بین ۱۳۷ کنش‌گر اقتصاد جهانی، کنش‌گران ذیل مهم‌ترین‌ها در دورنمای ۲۰۵۰ هستند. سپس اطلاعات به دست آمده در قالب دو ماتریس در اختیار نرم‌افزار مکتور قرار گرفت و سپس چند خروجی گرفته شد. در ادامه مروری خواهیم داشت بر بخشی از اطلاعات ارائه شده به نرم‌افزار در مورد کنش‌گران مختلف اقتصاد جهانی و سپس خروجی مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت.

۴-۱. ایالات متحده

ایالات متحده آمریکا بزرگ‌ترین قدرت اقتصادی و نظامی جهان است. این کشور ۱۰۶ تریلیون دلار از ثروت جهان را در اختیار دارد که برابر با ۲۹/۴٪ از سهم کل جهان است. به لحاظ حجم، اقتصاد ایالات متحده ۲۳/۹٪ کل اندازه اقتصاد جهان را تشکیل می‌دهد. بزرگ‌ترین عامل اثرگذار در تولید ناخالص داخلی این کشور بخش خدمات اقتصادی است که شامل امور مالی، املاک و مستغلات، بیمه، خدمات حرفه‌ای و تجاری و بهداشت است و درمان می‌شود (Visualcapitalist, 2020: 3).

ایالات متحده اقتصادی نسبتاً باز دارد به این معنا که سرمایه‌گذاری انعطاف‌پذیر تجاری و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را در کشور تسهیل می‌کند. به علاوه، این کشور قدرت برتر ژئوپلیتیک جهان است و اقتصاد آن در بسیاری از صنایع در حوزه فناوری پیشرو است، هرچند با تهدیدهای فزاینده‌ای مثل نابرابری اقتصادی، افزایش هزینه‌های خالص مراقبت‌های بهداشتی و ایمنی اجتماعی و بدتر شدن زیرساخت‌ها روبه‌رو است (CIA World Factbook, 23 Dec 2020: 17). به طور کلی، آنچه ایالات متحده را در آینده به عنوان یکی از قدرت‌های اقتصادی ننگ خواهد داشت چند عامل است: نخست فراوانی منابع

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۵۱

طبیعی آن است. این کشور هزاران هکتار زمین حاصلخیز و آب شیرین دارد. همچنین دارای منابع فراوان نفت، زغال‌سنگ و گاز طبیعی است. ضمن اینکه ایالات متحده با دو خط ساحلی بزرگ که بندرهایی برای تجارت فراهم می‌کنند هم‌مرز است. دوم اینکه ایالات متحده با یک سیستم پولی نسبتاً قوی اداره می‌شود. این به آن یک مزیت نسبی نسبت به دومین اقتصاد بزرگ جهان یعنی اتحادیه اروپا می‌دهد (American Enterprise Institute, 10 Aug 2020: 2). سومین مزیت این است که ایالات متحده دو همسایه بزرگ توسعه‌یافته دارد که هیچ تخصصی با آن‌ها ندارد: کانادا و مکزیک؛ بنابراین لازم نیست منابع زیادی را صرف دفاع از مرزهای خود در برابر همسایگان کند. ایالات متحده با این دو کشور در چارچوب بزرگ‌ترین منطقه تجاری جهان، توافق‌نامه تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا) مناسبات تجاری دارد. چهارمین مزیت جمعیت زیاد و متنوع آن است که می‌تواند در آینده اقتصاد آن نقشی اساسی ایفا کند (U.S. Department of State, 10 Aug 2020: 3).

۴-۲. انگلیس

انگلیس در سال ۲۰۱۹ با تولید ناخالص داخلی ۲,۸۳ تریلیون دلار، جایگاه ششمین اقتصاد بزرگ جهان را داشته است. اقتصاد انگلیس توسط بخش خدمات بزرگ آن به‌ویژه در امور مالی، بیمه و خدمات تجاری هدایت می‌شود. روابط گسترده تجاری این کشور با قاره اروپا با قطع‌نامه برگزیت پس از رأی‌گیری در سال ۲۰۱۶ برای خروج از اتحادیه اروپا بسیار پیچیده شده است (World Bank, 23 Dec 2020: 1). سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) پیش‌بینی کرده است که اقتصاد انگلیس به‌دلیل تأثیر همه‌گیری کرونا و برگزیت سریع‌ترین رشد از زمان جنگ جهانی دوم، با چالش‌های اقتصادی عمیق‌تری نسبت به سایر کشورهای G7 روبه‌رو است. سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) همچنین هشدار می‌دهد که انگلیس در نتیجه خروج از اتحادیه و همه‌گیری کرونا می‌تواند خسارت اقتصادی طولانی‌مدت‌تری نسبت به سایر کشورهای صنعتی G7 متحمل شود. در حالی که اعضای اصلی منطقه یورو می‌توانند ۰/۳٪ کاهش سالانه در تولید بالقوه اقتصادی را تجربه کنند، کاهش نرخ رشد انگلیس می‌تواند ۰/۵٪ در سال یعنی کمتر از مقدار پیش‌بینی‌شده باشد.

(The Guardian, 2021: 2)؛ اما در بلندمدت انگلیس با متوسط رشد سالانه ۱/۹٪ می‌تواند سریع‌ترین رشد اقتصادی G7 تا سال ۲۰۵۰ باشد. باز بودن فرصت برای کارگران با استعداد و توسعه روابط تجاری موفق با اقتصادهای در حال ظهور که در حال رشد سریع هستند، برای تحقق پتانسیل رشد بلندمدت انگلستان امری حیاتی است. طبق جدیدترین پیش‌بینی مؤسسه پرایس واترهاوس کوپر، رشد اقتصادی بلندمدت انگلیس می‌تواند از کشورهای اتحادیه اروپا مانند آلمان، فرانسه و ایتالیا جلوتر باشد. موقعیت انگلیس در مقایسه با سایر کشورهای G7 به دلیل پیش‌بینی سهم بزرگ‌تر جمعیت در سن کار نسبت به سایر اقتصادهای پیشرفته، پایدارتر است. (PWC, 2017).

۴-۳. کانادا

کانادا ۱/۷۴ تریلیون دلار تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۹ داشت (World Bank, 23 Dec 2020: 4). این کشور دارای یک بخش استخراج انرژی توسعه یافته است و سومین ذخایر نفت اثبات شده جهان را دارا است. کانادا همچنین دارای بخش‌های تولید و خدمات چشم‌گیری است که بیشتر در مناطق شهری نزدیک مرز ایالات متحده مستقر است. رابطه تجارت آزاد کانادا با ایالات متحده به این معنی است که سالانه سه چهارم صادرات کانادا به بازارهای ایالات متحده منتقل می‌شود. روابط نزدیک کانادا با ایالات متحده به این معنی است که این کشور عمدتاً به موازات بزرگ‌ترین اقتصاد جهان توسعه یافته است (CIA Factbook, 2021: 6). مطابق پیش‌بینی‌ها، کانادا که در حال حاضر هفدهمین اقتصاد بزرگ جهان است تا سال ۲۰۳۰ به رتبه هجدهم می‌رسد و تا سال ۲۰۵۰ به رتبه ۲۲ برسد. مزیت نسبی عمدتاً کانادا در بخش‌های خودرو، چوب و کاغذ و انرژی است. همچنین برنامه جمعیتی این کشور می‌تواند جایگاه آن را در آینده اقتصاد جهانی تغییر دهد (Global News, 2021: 5).

۴-۴. چین

در حال حاضر چین دومین تولید ناخالص داخلی اسمی جهان و بیشترین تولید را از نظر PPP دارد. با توجه به رشد سالانه که این کشور به‌طور مداوم در سال‌های اخیر داشته است،

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۵۳

انتظار می‌رود از ایالات متحده پیشی بگیرد. چین ممکن است در مسیر تبدیل شدن به بزرگ‌ترین اقتصاد جهان با تولید ناخالص داخلی اسمی در سال‌های آینده باشد (World Bank, 2020: 4). چین به لطف یک سیاست صنعتی که مشوق تولید داخلی است، به صادرکننده شماره یک جهان تبدیل شده است. با وجود این مزایا، چین با چالش‌های مهمی مانند افزایش سریع جمعیت و تخریب شدید محیط‌زیستی روبه‌رو است (CIA World Factbook, 2020: 6). از آنجایی که قدرت اقتصادی توسط تولید ناخالص داخلی با برابری قدرت خرید (PPP) اندازه‌گیری می‌شود که برای تفاوت سطح قیمت در کشورها تنظیم می‌شود، چین در حال حاضر بزرگ‌ترین اقتصاد جهان را دارد. پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۵۰، تولید ناخالص داخلی این کشور ۷۰ تریلیون دلار یعنی ۸۰٪ بیشتر از آمریکا خواهد بود (Chinausfocus, Dec 09, 2020: 8). حجم تولید ناخالص داخلی چین در سال ۲۰۳۰ ۳۶۱۱۲ میلیارد دلار خواهد بود که این مبلغ در سال ۲۰۵۰ به ۶۱۰۷۹ میلیارد دلار خواهد رسید (Careeraddic, 2020: 9).

۴-۵. هند

انتظار می‌رود در سال ۲۰۵۰ هند به‌عنوان دومین کشور پرجمعیت جهان طی سه دهه آینده با رشد ۵ درصدی متوسط تولید ناخالص داخلی در سال، رشد چشم‌گیری داشته باشد و این کشور به یکی از سریع‌ترین رشد اقتصادی در جهان تبدیل شود. پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۵۰ میلادی، هند از آمریکا هم پیشی بگیرد و دومین اقتصاد بزرگ جهان شود. به‌گونه‌ای که ۱۵٪ از کل تولید ناخالص داخلی جهان را به خود اختصاص دهد. نتایج مثبت این رشد قبلاً تأثیراتی را برای ساکنان ایجاد کرده است (Careeraddic, 2020: 3). در مطالعه‌ای که در سال ۲۰۱۷ از سوی مجله پزشکی لانست (The Lancet) منتشر شد، هند پس از چین و ایالات متحده تا سال ۲۰۵۰ به سومین اقتصاد بزرگ جهان تبدیل خواهد شد. (Business today, 2020: 2). در سال‌های اخیر تلاش‌های مودی نخست‌وزیر هند باعث شده است که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با رشد ۱۳ درصدی به رکورد ۴۹/۹۷ میلیارد دلار در سال مالی ۲۰۱۹-۲۰۲۰ برسد و ۱۴/۶۷ میلیارد دلار فقط از سنگاپور تأمین شود.

اگرچه سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانند در بازارهای عمومی هند سرمایه‌گذاری کنند، اما ابتکارات مختلف نخست‌وزیر، زمینه مناسبی را برای همگرایی فراهم کرده است. گوگل و فیس‌بوک در مجموع بیش از ۱۰ میلیارد دلار در jio platforms هند (بزرگ‌ترین اپراتور موبایل هند) سرمایه‌گذاری کرده‌اند تا بتوانند از ۷۰۰ میلیون کاربر اینترنت هند استفاده کنند. خطوط راه‌آهن هند یکی از بزرگ‌ترین خطوط راه‌آهن در جهان است که در سال ۲۰۱۹ درآمد ۲۷/۱۳ میلیارد دلاری داشته و بین سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۹ با رشد ۶/۲ درصدی رشد کرده است. خوداتکایی داخلی می‌تواند به صنعت خودروسازی هند کمک کند تا بر مشکلات زنجیره تأمین در آینده غلبه کند (cdr-capital, 2020: 4).

۴-۶. ژاپن

ژاپن در حال حاضر سومین اقتصاد بزرگ جهان است. تولید ناخالص داخلی این کشور در سال ۲۰۱۹ از مرز ۵ تریلیون دلار عبور کرد (World Bank, 2020: 3). تعامل قوی بین دولت و صنعت و دانش فنی پیشرفته باعث ایجاد اقتصاد تولیدی و صادرات محور در این کشور شده است. بسیاری از مشاغل عمده ژاپنی به‌عنوان شبکه شرکت‌های به‌هم‌پیوسته معروف به کیرتسو (keiretsu) سازمان‌یافته‌اند. پس از بحران دهه ۱۹۹۰ و تأثیر آن بر رکود بزرگ جهانی، طی سال‌های اخیر ژاپن تحت سیاست‌های نخست‌وزیر شینزو آبه رشد چشم‌گیری در اقتصاد داشته است (CIA World Factbook, 2020: 11). ژاپن با تمرکز بر طراحی محصول و تولید با ارزش افزوده بالاتر نقش اصلی را در تأسیس منطقه به‌عنوان یک نیروگاه تولید جهانی دارد. ژاپن امروز بعد از چین به‌عنوان دومین اقتصاد، مرکز تولید و صادرکننده بزرگ در آسیا و اقیانوسیه شناخته می‌شود. افزون بر پیشرفت اقتصادی، ژاپن همچنین به‌طور قابل توجهی سطح توسعه انسانی را افزایش داده است تا در میان کشورهای پیشرو آسیا و اقیانوسیه در حال حاضر ظاهر شود (PWC, 2020: 18).

۴-۷. برزیل

برزیل با تولید ناخالص داخلی ۱,۸۴ تریلیون دلار، نهمین اقتصاد بزرگ در جهان و بزرگ‌ترین اقتصاد در آمریکای جنوبی است (World Bank, 2020: 4). اقتصاد متنوع برزیل

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۵۵

حوزه وسیعی از صنایع سنگین مانند تولید هواپیما و خودرو تا استخراج منابع معدنی و انرژی را در برمی‌گیرد. این کشور همچنین دارای یک بخش کشاورزی بزرگ است که آن را به یک صادرکننده عمده قهوه و دانه‌های سویا تبدیل می‌کند (CIA World Factbook, 2020: 3). این غول اقتصادی آمریکای جنوبی در آینده پنجمین اقتصاد بزرگ جهان می‌شود و از ژاپن، آلمان و روسیه پیشی می‌گیرد.

اقتصاد برزیل در چند دهه گذشته به لطف منابع طبیعی فراوان این کشور به سرعت رشد کرده اما برای کنترل فساد دولتی و تورمی که این کشور را در سال‌های اخیر گرفتار کرده، مشکل دارد. منابع طبیعی سرشار برزیل به رشد اقتصادی این کشور کمک کرده است. بعضی از این مشکلات باعث شده برزیل سریع‌تر از بسیاری کشورها خود را با فناوری روز وفق دهد. هرچند برزیل درگیر مشکلات اقتصادی است اما آینده‌ای روشن در انتظار آن است. این کشور یکی از غول‌های جهان در معدن و کشاورزی و تولیدات صنعتی است، بخش خدمات این کشور هم رو به رشد است. ضمن اینکه سرمایه‌گذاری چشم‌گیری در بخش گردشگری انجام داده است.

۴-۸ مکزیک

مکزیک با تولید ناخالص داخلی ۱,۲۷ تریلیون دلار در سال ۲۰۱۹ پانزدهمین اقتصاد بزرگ در جهان است (World Bank, 2020: 4). طی سه دهه گذشته، مکزیک تحت مجموعه‌ای از توافقات تجارت آزاد با ایالات متحده، کانادا و ۴۴ کشور دیگر به عنوان یک اقتصاد تولیدی ظهور کرده است. مکزیک دارای اقلام صادراتی از جمله لوازم الکترونیکی مصرفی، وسایل نقلیه و قطعات خودرو و همچنین محصولات نفتی و کشاورزی است. تجارت بین‌المللی مواد مخدر یک چالش مداوم برای توسعه مکزیک است که مستقیماً به خشونت و فساد در این کشور کمک کرده است. نهادهای قانونی ضعیف، تنظیم و ادغام اقتصاد غیررسمی بزرگ را که بیش از نیمی از نیروی کار مکزیک را به کار گرفته دشوار کرده است (CIA World Factbook, 2020: 3). پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد تا سال ۲۰۵۰، مکزیک آماده است تا هفتمین اقتصاد بزرگ جهان شود و با چهار پله صعود از یازدهمین جایگاه فعلی خود در

رده‌بندی، بالاتر رود. تمرکز بر تولید و صادرات باعث رشد عمده آن در سال‌های اخیر شده است، اگرچه شرایط اقتصادی فعلی مانع از رشد بالقوه شده است. مکزیک تا سال ۲۰۳۰ نهمین کشور پرجمعیت جهان خواهد بود. از نظر تولید ناخالص داخلی مکزیک یازدهمین اقتصاد بزرگ در جهان است تا سال ۲۰۳۰، نهمین و تا سال ۲۰۵۰ هفتم است و از کشورهای مانند ژاپن، آلمان، انگلستان پیشی می‌گیرد (Consulmex, 2020: 2).

۴-۹. روسیه

روسیه با تولید ناخالص داخلی ۱,۷۰ تریلیون دلار یازدهمین اقتصاد بزرگ جهان است (World Bank, 2020: 8). روسیه طی ۳۰ سال پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی به سمت اقتصاد مبتنی بر بازار حرکت کرده است، اما مالکیت دولت و مداخله در آن هنوز هم رایج است. اقتصاد روسیه به عنوان صادرکننده برجسته نفت و گاز و همچنین سایر مواد معدنی و فلزات نسبت به نوسانات قیمت کالاهای جهانی بسیار حساس است (CIA World Factbook, 2020). گفته می‌شود روسیه بزرگ‌ترین اقتصاد اروپا تا سال ۲۰۵۰ خواهد بود. روسیه در مسیر پیشی گرفتن از آلمان، بزرگ‌ترین اقتصاد اتحادیه اروپا قرار دارد و حتی ممکن است پیش از ۲۰۵۰ به بزرگ‌ترین اقتصاد اروپا تبدیل شود. دلیل این مسئله این است که اقتصاد آلمان در حال حاضر نزدیک به ظرفیت کامل کار می‌کند درحالی‌که بسیاری از ظرفیت‌های بالقوه روسیه هنوز بالفعل نشده است. با وجود سرعت اصلاحات ساختاری، بسیاری از بخش‌های اقتصاد روسیه به رشد سریع خود ادامه می‌دهند که همگرایی را پیش می‌برد. منابع طبیعی و مواد خام روسیه اغلب به عنوان «نفرین» و بلا برای اقتصاد این کشور توصیف شده است زیرا این منابع دولت را از ایجاد تغییرات عمیق منصرف می‌کنند؛ اما درآمد باقیمانده از صادرات هیدروکربن‌ها و مواد معدنی، صرف‌نظر از قیمت بازار کالا، به روسیه یک مزیت بزرگ نسبت به همسایگان بخشیده است (PwC, 2017: 33).

۴-۱۰. ترکیه

ترکیه با تولید ناخالص داخلی ۷۶۱,۴۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۹، نوزدهمین اقتصاد بزرگ در جهان بوده است (World Bank, 23 Dec 2020: 2). ترکیه دارای اقتصادی کاملاً باز با

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۵۷

بخش‌های بزرگ صنعتی و خدماتی است. صنایع عمده این کشور شامل الکترونیک، پتروشیمی و تولید خودرو است. آشفتگی سیاسی و منازعات مسلحانه منطقه‌ای منجر به برخی بی‌ثباتی در بازار مالی و ارز و عدم اطمینان در مورد آینده اقتصادی ترکیه در سال‌های اخیر شده است (CIA World Factbook, 2020: 3).

اقتصاد ترکیه و شرکت‌های آن به سرعت در حال رشد هستند. پیش‌بینی‌های پرایس واتر هاوس کوپر نشان می‌دهد که در سال ۲۰۵۰ ترکیه دوازدهمین اقتصاد بزرگ در جهان و ششمین اقتصاد بزرگ در اروپا خواهد بود. بسیاری از سرمایه‌گذاران در هلند و سایر کشورهای اتحادیه اروپا علاقه‌مند به سرمایه‌گذاری در ترکیه هستند. به همین ترتیب، بسیاری از شرکت‌های ترک علاقه‌مند به راه‌اندازی عملیات تجاری در اتحادیه اروپا و هلند هستند. شرکت‌های زیادی در هلند متعلق به کارآفرینانی با سابقه ترک هستند. این فرصت‌های تجاری متقابل با الحاق احتمالی ترکیه به اتحادیه اروپا بیشتر می‌شود (World Bank, 2020: 3).

۴-۱۱. اندونزی

اندونزی در حال حاضر شانزدهمین اقتصاد بزرگ جهان است. در سال ۲۰۱۹ تولید ناخالص داخلی این کشور ۱,۱۲ تریلیون دلار بوده است (World Bank, 2020: 2). اقتصاد اندونزی بزرگ‌ترین اقتصاد در جنوب شرقی آسیا است و بیشتر بر مبنای صنایع صادراتی کالا است. عمده صادرات این کشور شامل زغال‌سنگ و فرآورده‌های نفتی و همچنین کالاهای کشاورزی مناسب برای مصارف صنعتی مانند لاستیک و روغن نخل است. کسری بودجه ملی اندونزی حدود ۳٪ از تولید ناخالص داخلی این کشور است. این موضوع منجر به کاهش بار بدهی و افزایش درجه اعتبار این کشور در حوزه سرمایه‌گذاری شده است. با این حال، نابرابری بخشی و منطقه‌ای، کمبود زیرساخت‌ها و فساد دولتی همچنان مشکلاتی برای رشد اقتصاد اندونزی است (CIA World Factbook, 2020: 1).

گزارش مؤسسه پرایس واترهاوس کوپر، پیش‌بینی می‌کند تا سال ۲۰۵۰ اندونزی چهارمین اقتصاد قدرتمند جهان باشد. براساس این گزارش، پیش‌بینی‌شده اندونزی از

موقعیت فعلی خود به‌عنوان هشتمین اقتصاد بزرگ در جهان به چهارمین اقتصاد بزرگ، پس از چین، هند و ایالات متحده تبدیل شود و این نشان‌دهنده روند تسلط بر اقتصاد در حال ظهور در قرن ۲۱ است (PWC, 2020: 5).

۴-۱۲. تایلند

تایلند با ۵۴۳,۵۵ میلیارد دلار بیست و دومین اقتصاد بزرگ در جهان در سال ۲۰۱۹ بوده است. (CIA World Factbook, 20 Dec 2020: 3) اقتصاد تایلند از زیرساخت‌های باکیفیت بسیار بالا و همچنین سیاست‌های حامی سرمایه‌گذاری برخوردار است. تایلند وابستگی زیادی به صادرات دارد که حدود دوسوم تولید ناخالص داخلی آن را تشکیل می‌دهد. عمده صادرات آن شامل قطعات الکترونیکی، محصولات کشاورزی، وسایل نقلیه موتوری و قطعات و محصولات غذایی است. تایلند همچنین دارای صنعت گردشگری بین‌المللی قابل توجهی است. درحالی‌که بخش کشاورزی آن حدود ۱۰٪ اقتصاد آن را تشکیل می‌دهد، حدود ۳۰٪ کارگران خود را استخدام می‌کند (World Factbook, 20 Dec 2020: 4).

اصلاحات متمرکز بر تجارت، توسعه زیرساخت‌ها، تغییر جهت به سمت بخش‌های تولیدی با فن‌آوری بالا مانند خودرو و الکترونیک و ظهور یک کشور بخش خدمات قوی با هدایت مراقبت‌های بهداشتی و گردشگری از جمله عواملی هستند که تایلند را به‌عنوان مقصد اصلی سرمایه‌گذاری در آسیا و اقیانوسیه تبدیل کرده و خواهند کرد (PWC, 2021: 2).

۴-۱۳. نیجریه

نیجریه به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین اقتصادهای آفریقا، آماده رشدی جهشی تا سال ۲۰۵۰، با متوسط ۴/۲٪ نسبت است. گفته می‌شود این کشور تا سال ۲۰۵۰ با ۸ پله صعود از جایگاه ۲۲ به ۱۴ رتبه‌بندی جهانی دست خواهد یافت (Galloway, 2020: 7). اقتصاد نیجریه به‌شدت وابسته به صنعت نفت است. نیجریه بزرگ‌ترین صادرکننده نفت و گاز طبیعی در قاره آفریقا است. سایر صنایع استخراج منابع مثل زغال، قلع و معدنکاری فلزی نیز برای اقتصاد نیجریه مهم هستند. اقتصاد نیجریه با وجود رشد سریع در دهه‌های گذشته، با چالش‌های عمده‌ای مانند بیابان‌زایی، کمبود زیرساخت‌ها و فساد دولت مواجه است

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۵۹

(Encyclopedia Britannica, 23Dec 2020: 1). با این حال، روحیه کارآفرینی مردم اقتصاد کشور را جلو می‌برد.

۴-۱۴. رژیم صهیونیستی

رژیم صهیونیستی یکی از مهم‌ترین شرکای اتحادیه اروپا، چین، ترکیه، کشورهای عربی و ایالات متحده آمریکا خواهد بود. شایان ذکر است که نرخ رشد رژیم صهیونیستی در طی دهه گذشته ۳/۵٪ بوده است که بخش اعظم این رشد نتیجه افزایش نرخ اشتغال است اما نرخ اشتغال در رژیم صهیونیستی در حالی افزایش یافته که نرخ بهره‌وری در آن همچنان پایین است. این دورنما وجود دارد که در صورت عدم اعمال اصلاحات در دهه پیش رو نرخ اشتغال رشد چندانی نداشته باشد (ECKSTEIN, 2020: 14). در نتیجه کمیته عالی اقتصادی در رژیم صهیونیستی تشکیل شده که هدف این کمیته رساندن سطح اشتغال به ۴/۸۰٪ است. میزان فقر در رژیم صهیونیستی نیز اکنون ۱۸/۶٪ است (ECKSTEIN, 2020: 2).

در صورت رفع موانع مذکور واحد اطلاعات اکونومیست پیش‌بینی می‌کند با توجه به سرمایه‌گذاری‌های زیادی که رژیم صهیونیستی در حوزه نمک‌زدایی و بازیافت آب انجام داده می‌تواند در آینده به‌خوبی بر مشکلات ناشی از بارندگی کم فائق آید و با توجه به تحقیقات بسیاری که در ابعاد نظامی و غیرنظامی کنونی در حوزه فناوری نیز پیش‌تاز خواهد بود. توسعه روابط تجاری با ژاپن، هند و چین نیز گویای رشد اقتصادی رژیم در آینده است. اکنون سطح روابط رژیم و چین به‌اندازه‌ای است که سبب شده ایالات متحده بارها به رژیم در مورد ادامه روابط با چین هشدار دهد. پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۳۰ جمعیت رژیم به ۱۱ میلیون نفر و در سال ۲۰۵۰ نیز به ۱۴ میلیون نفر برسد. تولید ناخالص داخلی نیز از ۴۱۷۶۲۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۹ به ۷۷۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۳۰ و ۲/۳ تریلیون دلار در سال ۲۰۵۰ برسد. سطح صادرات نیز از ۵۸۴۸/۳۰ میلیون دلار در سال ۲۰۲۰ به ۲۶۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۳۰ و ۹۲۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۵۰ برسد (Tradingeconomics, 2020: 2).

۴-۱۵. جمهوری اسلامی ایران

اقتصاد ایران دارای بخش‌هایی مثل هیدروکربن، کشاورزی و خدمات است که در آن دولت هم در تولید و هم خدمات مالی نقشی پررنگ دارد. جمهوری اسلامی ایران از لحاظ ذخایر اثبات‌شده گاز طبیعی و نفت به ترتیب جایگاه دوم و چهارم جهان را داراست. در دورنمای ۲۰ ساله کشور، رشد اقتصادی سالانه ۸٪ پیش‌بینی شده است. جمهوری اسلامی ایران در نتیجه بحران کرونا و نیز تحریم‌های سال‌های اخیر، رشد منفی در اقتصاد تجربه کرده است. فشارهای تورمی، کاهش ارزش پول ملی، افت تولید و کاهش درآمد ملی از جمله مسائلی است که اقتصاد ایران با آن دست‌وپنجه نرم می‌کند. همه این مسائل گویای این است که اقتصاد جمهوری اسلامی تا سال ۲۰۵۰ فرازوفروودی را تجربه می‌کند.

پیش‌بینی مؤسسه «پرایس واتر هاوز کوپر» نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران از رتبه هجدهمین اقتصاد بزرگ جهان در سال ۲۰۱۶ می‌تواند تا سال ۲۰۳۰ به جایگاه شانزدهمین اقتصاد بزرگ جهان برسد. این در حالی است که جایگاه ایران تا سال ۲۰۵۰ کمی تعدیل خواهد شد و به هفدهمین اقتصاد بزرگ جهان تبدیل خواهد شد که در مجموع نسبت به وضعیت فعلی بهبودی چندانی نخواهد داشت. تولید ناخالص داخلی ایران براساس برابری قدرت خرید در سال ۲۰۳۰ بالغ بر ۲ تریلیون و ۳۵۴ میلیارد دلار خواهد بود. این رقم در سال ۲۰۵۰ به بالای ۳ تریلیون و ۹۰۰ میلیارد دلار خواهد رسید (ION, 2019: 22).

۴-۱۶. اتحادیه اروپا با محوریت کشورهای پیشرو

انگلستان، فرانسه و آلمان، سه قدرت شاخص اقتصادی اتحادیه اروپا توانستند رشد قابل توجهی در اقتصاد جهانی داشته باشند و در نتیجه اتحادیه به یکی از قدرت‌های اقتصاد سیاسی جهانی تبدیل شد. با خروج انگلستان که بر مبنای آمارهای مرکز تریدینگ اکونومیک در سال ۲۰۲۱ سرانه تولید ناخالص داخلی اش ۴۱۱۰۰۰۰ دلار بود (Tradingeconomic, 2021: 2)، اتحادیه اروپا یکی از وزن‌های اقتصادی خود را از دست داد. بر مبنای آمارهای مرکز یورواستات در سال ۲۰۲۰ میلادی با شیوع ویروس کووید ۱۹

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۶۱

حجم اقتصاد اتحادیه در حدود ۶/۴٪ کوچک‌تر شد با این وجود، پیش‌بینی می‌شود در ۲۰۵۰ سهم اتحادیه اروپا از جی.دی.پی. جهانی در حدود ۹٪ (از ۱۶٪ سال ۲۰۱۸) افزایش یابد و کشور آلمان به عنوان یکی از بزرگ‌ترین قدرت‌های اقتصادی اتحادیه اروپا همچنان در ۲۰۵۰ لیدر کشورهای عضو اتحادیه اروپا به لحاظ اقتصادی باشد که تنها چالشی که با آن مواجه خواهد شد پیری جمعیت است (European Commission, 2020: 6).

پیش‌بینی می‌شود که جمعیت اتحادیه اروپا که اکنون ۴۴۰ میلیون نفر است در سال ۲۰۲۶ به ۴۴۹/۳ نفر برسد و سپس در سال ۲۰۵۰ جمعیت ۴۴۱/۲ نفری را در اتحادیه شاهد باشیم و در ۲۱۰۰ نیز جمعیت اتحادیه با ۶/۹٪ (۳۰/۸ میلیون نفر) به ۴۱۶/۱ نفر کاهش یابد (Ec.europe.eu, 2021: 3). نکته جالب آنکه جمعیت بالای ۸۰ سال اتحادیه تا سال ۲۱۰۰ افزایش قابل توجهی خواهد یافت و ۶۰/۸٪ جمعیت را افراد بالای ۸۰ سال تشکیل خواهند داد. این مسئله نشان‌دهنده یک روند تضعیف‌ساز است. در رابطه با حجم سرمایه‌گذاری خارجی لازم به ذکر است که در سال ۲۰۲۰ با تشدید پاندمی کووید ۱۹، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اتحادیه ۱۳٪ کاهش را در مقایسه با سال ۲۰۱۹ شاهد بود. در کشورهای عضو اتحادیه، آلمان با توجه به موفقیت نسبی در مهار برخی از تبعات کووید ۱۹، حجم سرمایه‌گذاری خارجی‌اش، روند کاهشی کندتری داشت (Teigland, 2021: 6).

براساس آمارهای مرکز پی‌دبلیو‌سی اتحادیه اروپا در سال ۲۰۵۰، ۹٪ از جی.دی.پی. جهان را به خود اختصاص خواهد داد و پس از چین و ایالات متحده در جایگاه سوم قرار خواهد گرفت. آلمان به لحاظ جی.دی.پی. از جایگاه پنجم در اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۹ به جایگاه نهم در سال ۲۰۵۰ تنزل خواهد کرد و فرانسه نامش دیگر در بین ۱۰ کشور برتر اقتصادی جهان از نظر جی.دی.پی. نخواهد بود. این در حالی است که انگلستان همچنان در لیست ده کشور برتر اقتصاد جهانی به لحاظ جی.دی.پی. قرار خواهد داشت. در نتیجه می‌توان اذعان داشت که اتحادیه اروپا در چالش اقتصادی بزرگی با قدرت‌های نوظهور اقتصاد جهانی قرار خواهد گرفت بنابراین برای حفظ برتری خود باید توان رقابت با این قدرت‌های بزرگ را داشته باشد (PWC, 2017: 17).

۴-۱۷. کشورهای منطقه بالکان غربی (کشورهای در مسیر عضویت در اتحادیه)

شش کشور آلبانی، بوسنی، کوزوو، مقدونیه و مونته‌نگرو و صربستان کشورهای حوزه بالکان هستند که در تلاش‌اند تا به اتحادیه اروپا بپیوندند. کشورهای بالکان با داشتن موقعیت جغرافیایی مطلوب، نیروی کار ماهر و هزینه دستمزد کمتر از اروپای مرکزی دورنمای بسیار خوبی از نظر اقتصادی دارد. این منطقه توانسته است سرمایه مستقیم خارجی قابل توجهی را به خود جلب کند و پس از دو دهه ثبات در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ یک رشد اقتصادی قوی را تجربه کند که به دنبال این رشد اقتصادی، یک موافقت‌نامه رومینگ منطقه‌ای در سال ۲۰۲۱ اجرایی شد. براساس اطلاعات جامعه تجارت بین‌الملل، پتانسیل این ۶ کشور در حال بیدار شدن است.

یکی از مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی آن‌ها داشتن نیروی کار ماهر است که سبب شده مدیران ارشد ماهر در بازارهای مالی آن فعال باشند (Euractiv, 2021)؛ البته در مورد نیروی انسانی با وجود نیروی کار متخصص زیاد در این کشورها، مسئله پیرشدگی جمعیت همچون اتحادیه اروپا به قوت باقی است. عدم مدیریت صحیح مسئله مهاجرت و همین کاهش زادوولد در کشورهای مذکور دو عامل کاهش‌دهنده جمعیت تا ۲۰۵۰ خواهد بود (Balkaninsight, 2020). از نظر جی.دی.پی. پیش‌بینی می‌شود که کشورهای بالکان غربی در سه دهه پیش رو روند صعودی را طی کنند.

تولید ناخالص داخلی صربستان در سال ۲۰۱۹ تقریباً ۵۱/۴۸ میلیارد دلار بوده است که پیش‌بینی می‌شود در ۲۰۳۰ ۸۵/۰۲ میلیارد دلار برسد (Statista, 2021). براساس اطلاعات بانک جهانی بر اثر پاندمی کووید ۱۹ کشورهای حوزه بالکان شاهد افت تقاضا و در نتیجه اختلال در چرخه عرضه و تقاضا بوده است که با اتمام واکسیناسیون تا اواخر ۲۰۲۱ به نظر می‌رسد شاهد رشد جی.دی.پی. در کشورهای مذکور باشیم. در مجموع کشورهای حوزه بالکان غربی در دورنمای ۲۰۵۰ از جمله اقتصادهای نوظهور خواهند بود که می‌توانند یک وزنه قوی برای ارتقای جایگاه اتحادیه اروپا باشند (worldbank, 2021).

۴-۱۸. گروه ان.ام.اس. ۱۱

ان.ام.اس. ۱۱، یازده کشور از اروپای مرکزی و شرقی (کرواسی، جمهوری چک، استونی،

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۶۳

مجارستان، لتونی، لیتوانی، لهستان، رومانی، جمهوری اسلواکی و اسلوانی) اعضای جدید اتحادیه هستند که به تازگی به آن پیوسته‌اند. یازده کشور مذکور در دو دهه گذشته بیشتر به رشد جبران عقب‌ماندگی خود پرداخته‌اند و بنابراین دریافت‌کنندگان اصلی جریان‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بوده‌اند. در واقع این اتفاقی است که در مقیاس بزرگ افتاده است. هر یک از کشورهای ان.ام.اس. ۱۱، جایگاه «منفی» توازن سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارند و در بیشتر آن‌ها سهم ورودی خالص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اکنون به حدود ۴۰٪ تولید ناخالص داخلی و در بلغارستان به نقطه اوج ۷۵٪ تولید ناخالص داخلی رسیده است. از همین جهت در مسیر همگرایی اتحادیه در حال حرکت هستند. می‌توان مشاهده کرد با توجه به مخارج تحقیق و توسعه، شکاف زیادی بین اعضای قدیمی و جدید اتحادیه اروپا وجود دارد که روند کاهش این شکاف بسیار کند است؛ بنابراین می‌توان گفت کشورهای ان.ام.اس. ۱۱ ممکن است در صورت نزدیک‌نشدن به شاخص‌های ۲۰۲۰ اروپایی نتوانند به ارتقاء جایگاه اتحادیه کمکی کنند.

براساس ارزش حجم سرمایه کشورهای ان.ام.اس. ۱۱، در حال نزدیک‌شدن به کشورهای قدیمی و قدرتمند اتحادیه و همگرایی اروپایی هستند بنابراین می‌توان در چشم‌انداز آینده برای رشد جایگاه جهانی اتحادیه کمک‌کننده باشند. کشورها به‌طور کلی بر افزایش یا کاهش ارزش جایگاه اتحادیه اروپا در آینده اقتصاد سیاسی مؤثر باشند. کشور لهستان یکی از مهم‌ترین اعضای این گروه است که پیش‌بینی می‌شود تا ۲۰۳۰ با طی کردن نرخ رشد سالانه ۳٪، سرانه جی.دی.پی. این کشور از ۱۲۴۰۰ یورو در سال ۲۰۱۹ به ۱۸۵۰۰ یورو به ازای هر نفر برسد.

۵. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

در راستای تجزیه و تحلیل یافته‌های جلسات اولیه پنل خبرگی و منابع مراکز معتبر جهانی، ۴۰۰ پرسش کلیدی در پرس آنلاین طراحی شد و در اختیار همه اعم از خبرگان حاضر در پنل و سایرین قرار گرفت. در این بخش خلاصه‌ای از خروجی نرم‌افزار ارائه خواهد شد. این نکته لازم به ذکر است که در یک جدول میزان اثرگذاری

و اثرپذیری کنش‌گران نسبت به هم براساس خروجی نرم‌افزار ارائه شد که با توجه به حجم بالای جدول در اینجا حذف شده است. در جدول دوم امتیاز خبرگان در رابطه با نسبت کنش‌گران به اهداف مختلف ارائه شده است.

جدول ۲. نسبت کنش‌گران و اهداف

کشورها	انرژی گاز	جمعیت و بهره‌وری	میزان جذب سرمایه خارجی	میزان دستیابی به انرژی پاک	میزان دستیابی به فناوری	اقتصاد دیجیتال و هوش مصنوعی	ارز اثربخش بر امور مالی بین‌الملل	راهبردی مثل اوراسیا و خاورمیانه	مهم‌ترین آبراه‌های بین‌المللی نفوذ در مناطق	تسلط بر خطوط ترانزیتی و دسترسی به	امنیّت اقتصادی
چین	۱	۴	۲	۱	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۴
هند	۱	۴	۴	-۱	۲	۱	-۱	۲	۲	۲	۲
اندونزی	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱
برزیل	۱	۱	۱	-۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰
روسیه	۳	۲	۰.۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
مکزیک	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱
ژاپن	۱	۳	۳	۱	۲	۳	۱	۰	۰	۰	۱
ایالات متحده	۲	۲	۱	۲	۱	۴	۴	۴	۴	۴	۲
انگلیس	۱	۱	۲	۲	۳	۲	۲	۲	۱	۱	۳
کانادا	۱	۱	۱	۲	۴	۳	۳	۳	۰	۰	۲
نیجریه	۱	۰	۱	-۱	۳	-۱	-۲	-۱	-۱	-۱	۰
ترکیه	۲	۰	۱	۰	۳	۱	-۱	۲	۲	۲	۲
تایلند	-۱	۰	-۱	۰	-۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱
ایران	۳	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۲	۲	۲	۰

ادامهٔ جدول ۲. نسبت کنش‌گران و اهداف ۱

کشورها	انرژی گاز	جمعیت و بهره‌وری	میزان جذب سرمایه خارجی	میزان دستیابی به انرژی پاک	میزان دستیابی به فناوری	اقتصاد دیجیتال و هوش مصنوعی	ارز اثربخش بر امور مالی بین‌الملل	راهبردی مثل اوراسیا و خاورمیانه	مهم‌ترین آبراه‌های بین‌المللی نفوذ در مناطق	تسلط بر خطوط ترانزیتی و دسترسی به	امنیت اقتصادی
اسرائیل	۱	۰	-۱	۱	۲	۲	۱	۲	۰		
اتحادیه اروپا (کشورهای پیشرو)	۱	۱	۱	۳	۳	۳	۲	۱	۱		
کشورهای بالکان غربی	۱	۰	-۱	۱	۰	۰	۲	۱	۱		
Nms 11	۱	۱	-۱	۱	۲	۲	۰	۰	۱		

جمع سطری و ستونی اعداد مثبت و منفی جدول اول، نخستین شاخصی است که اطلاعاتی اولیه درباره میزان موافقت و مخالفت هریک از بازیگران با اهداف به دست می‌دهد. به عبارتی تحلیل‌های توصیفی بازیگران و اهداف را می‌توان از جدول زیر استخراج کرد. برای محاسبه نتایج اولیه، اعداد مثبت و منفی هریک از ستون‌ها جمع شده و نتایج را در دو ستون مجزا ارائه می‌دهیم. جمع سطری نیز بیانگر تعداد اهدافی است که یک بازیگر درباره آن نظر موافق یا مخالف دارد. با مراجعه به این جدول می‌توان مواضع هریک از بازیگران را نسبت به اهداف یا برعکس استخراج کرد.

در جدول ذیل برای مثال جمهوری اسلامی ایران در سیستم اقتصاد جهانی برای افق ۲۰۵۰ دارای پنج موضع مشخص است که در این میان درباره مؤلفه جذب سرمایه خارجی موقعیت منفی دارد (فاقد توانایی امکانی و استعدادی است)؛ و نسبت به سایر مواضع موقعیت مثبتی دارد. افزون بر این با خوانش ستونی جدول ذیل درمی‌یابیم که برای مثال در رابطه با مؤلفه انرژی گاز هفده بازیگر موافقت دارند و در نگاه پژوهش یعنی امکانات و

راهبردهای خود را برای دستیابی به آن جهت‌دهی کرده‌اند و یک بازیگر قدرتی (امکانی و استعدادی) برای نیل به آن ندارد.

براساس داده‌های به‌دست‌آمده در جدول اتحادیه اروپا با محوریت کشورهای پیشرو در همه حوزه‌ها دارای توانایی امکانی و استعدادی لازم برای تبدیل شدن به قدرت برتر در دورنمای ۲۰۵۰ اقتصاد سیاسی جهانی است؛ اما هر دو گروه ان.ام.اس. ۱۱ و کشورهای بالکان غربی در بعد جذب سرمایه‌گذاری خارجی به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه در دورنمای ۲۰۵۰ امتیاز منفی کسب کردند که البته در صورت پیوستن کشورهای بالکان غربی به اتحادیه این ضعف برطرف می‌شود و این کشورها در مسیر توسعه بیشتر قرار خواهند گرفت. این نکته شایان ذکر است که انگلستان براساس این جدول به‌عنوان کنش‌گری ارزیابی شده که در دورنمای ۲۰۵۰ همه شاخص‌های توسعه را خواهد داشت در نتیجه برگزیت به‌عنوان یک مسئله تضعیف‌ساز برای اتحادیه اروپا قابل ارزیابی است زیرا خروج انگلستان سبب از دست رفتن یکی از وزن‌های مهم اقتصادی اتحادیه اروپا شده است. میزان سرمایه‌گذاری و نفوذ انگلستان در سایر مناطق به‌خصوص اوراسیا تسهیل‌کننده مسیر این کشور در افزایش قدرتش در اقتصاد سیاسی جهانی در دورنمای ۲۰۵۰ است.

جدول ۳. نسبت کنش‌گران و اهداف ۲

کشورها	انرژی گاز	جمعیت و بهره‌وری	میزان جذب سرمایه خارجی	میزان دستیابی به انرژی پاک	میزان دست‌یابی به فناوری	اقتصاد دیجیتال و هوش مصنوعی	ارز اثربخش بر امور مالی بین‌الملل	راهبردی مثل اوراسیا و خارومیانه	مهم‌ترین آبراه‌های بین‌المللی نفوذ در مناطق	تسلط بر خطوط ترانزیتی و دسترسی به	امنیت اقتصادی
چین	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۴	۹
هند	۱	۱	۱	-۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۹
اندونزی	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۶
برزیل	۱	۱	۱	-۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۶

ادامه جدول ۳. نسبت کنش‌گران و اهداف ۲

کشورها	انرژی گاز	جمعیت و بهره‌وری	میزان جذب سرمایه خارجی	میزان دستیابی به انرژی پاک	میزان دستیابی به فناوری	اقتصاد دیجیتال و هوش مصنوعی	ارز اثربخش بر امور مالی بین‌الملل	راهبردی مثل اوراسیا و خاورمیانه	مهم‌ترین آبراه‌های بین‌المللی نفوذ در مناطق	تسلط بر خطوط ترانزیتی و دسترسی به	امنیت اقتصادی
روسیه	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۸
مکزیک	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۶
ژاپن	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۸
ایالات متحده	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۹
انگلیس	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۹
کانادا	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۲	۸
نیجریه	۱	۰	۱	-۱	-۱	-۱	-۱	-۱	-۱	۰	۷
ترکیه	۱	۰	۱	۰	۱	-۱	۱	۱	۱	۲	۷
تایلند	-۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۳
ایران	۱	۰	-۱	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۵
اسرائیل	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۶
اتحادیه اروپا (کشورهای پیشرو)	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۹
کشورهای بالکان غربی Nms 11	۱	۰	-۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۶
بازیگران مخالف	۱۷	۱۱	۱۳	۱۱	۱۴	۱۳	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۷
بازیگران موافق	-۱	۰	-۳	-۳	-۱	-۱	-۲	-۱	-۱	-۱	۰
مواضع موجود	۱۸	۱۱	۱۶	۱۶	۱۵	۱۳	۱۵	۱۲	۱۲	۱۴	۱۴

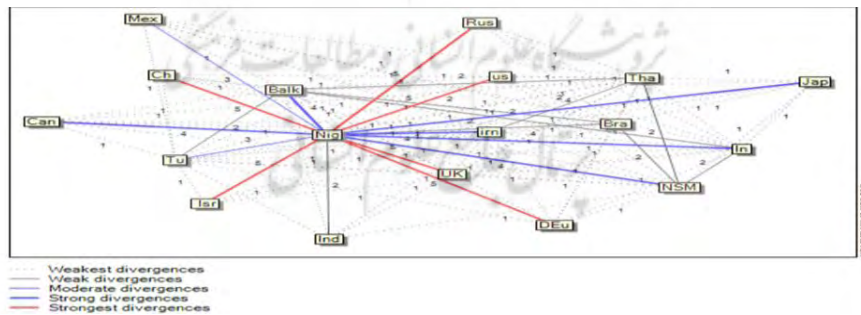
برای تحلیل دقیق‌تر بازیگران ماتریس بازیگر - بازیگر مرتبه اول تشکیل شد. برای تشکیل این ماتریس، ماتریس پیشین را در خودش به صورت اسکالر ضرب کردیم و در پایان جمع اعداد مثبت یکی از درایه اول ماتریس نهایی و جمع اعداد منفی درایه دوم ماتریس نهایی را تشکیل دادند. این محاسبات پیچیدگی قابل توجهی دارد و در معنای کیفی

ادامه جدول ۵. واگرایی کنش‌گران

IDAA	Ch	In	Ind	Bra	Ru	Mex	Jap	US	UK	Can	Nig	Tu	Tha	IR	Ist	DEU	Balk	NSM11
اندونزی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱
برزیل	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۲
روسیه	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰
مکزیک	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱
ژاپن	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱
آمریکا	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱
انگلستان	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱
کانادا	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱
نیجریه	۵	۴	۲	۲	۵	۳	۴	۵	۵	۴	۰	۳	۱	۴	۵	۵	۴	۴
ترکیه	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳	۰	۱	۱	۱	۱	۲	۱
تایلند	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۲	۱	۱	۲	۲
ایران	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۴	۱	۲	۰	۰	۱	۰	۰
اسرائیل	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰
کشورها ی پیش روی	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱
اتحادیه کشورها ی حوزه بالکان	۱	۲	۱	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۴	۲	۲	۰	۰	۱	۰	۰
ان.اس.ام. ۱۱	۱	۲	۱	۲	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۴	۱	۲	۰	۰	۱	۰	۰
میزان واگرایی	۱۲	۲۰	۷	۱۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۲	۱۱	۶۵	۲۰	۲۰	۱۷	۹	۱۲	۲۰	۱۰

شکل ۳. واگرایی کنش‌گران

۲-۵. میزان اثرگذاری و اثرپذیری هریک از بازیگران

همان‌طور که پیش‌تر ارائه شد؛ یکی دیگر از ماتریس‌ها در رابطه با میزان اثرگذاری بازیگران

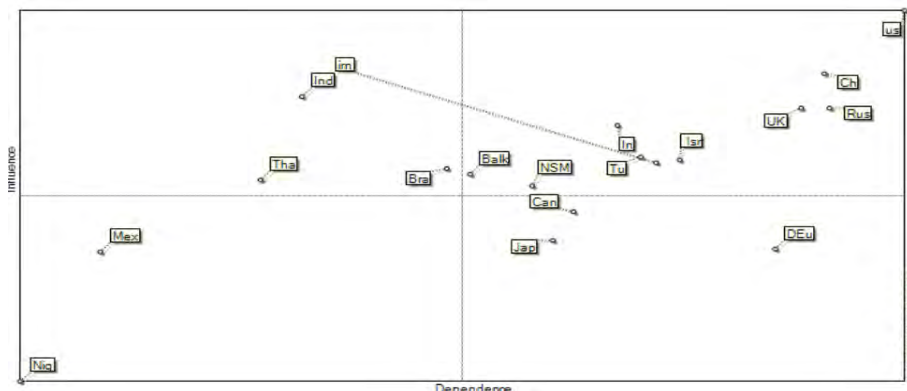
تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۷۱

بر یکدیگر و اثرپذیری آن‌ها از دیگر بازیگران است زیرا در عالم واقع ممکن است رسیدن به یک هدف برای یک بازیگر از اولویت بالایی برخوردار باشد اما قدرت نسبی پیشبرد نظر خود را نداشته باشد. به علاوه ممکن است یک بازیگر بیش از آن که بتواند بر سایرین اعمال نفوذ کند تحت نفوذ سایر بازیگران باشد؛ بنابراین نیازمند سازوکاری باشد که بتواند اهداف و قدرت نسبی هریک از بازیگران را به همراه یکدیگر در نظر بگیرد. برای رسیدن به این هدف باید جمع خالص اثرپذیری و اثرگذاری هریک از بازیگران را محاسبه کنیم.

جدول ۶. اثرگذاری و اثرپذیری کنش‌گران

IMAXI	NSMII	Balk	DEU	Isr	IR	Tha	Tu	Nig	Can	UK	US	Jap	Mex	Ru	Bra	Ind	In	Ch	MMDH
۳۹	۳	۲	۲	۳	۲	۱	۲	۲	۳	۴	۴	۳	۱	۳	۱	۱	۲	۰	چین
۳۹	۲	۲	۲	۴	۲	۱	۲	۲	۳	۳	۴	۲	۱	۴	۱	۱	۰	۳	هند
۳۹	۲	۲	۲	۳	۳	۱	۳	۲	۳	۳	۳	۲	۱	۳	۱	۰	۲	۳	اندونزی
۳۱	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۲	۰	۱	۲	۲	برزیل
۴۱	۳	۲	۲	۴	۳	۱	۳	۲	۳	۳	۴	۳	۱	۰	۱	۱	۲	۳	روسیه
۴۳	۲	۲	۲	۳	۲	۱	۱	۱	۳	۳	۳	۱	۰	۳	۱	۱	۲	۳	مکزیک
۳۶	۳	۲	۲	۳	۲	۱	۱	۲	۳	۳	۳	۰	۱	۳	۱	۱	۲	۳	ژاپن
۴۲	۳	۲	۲	۴	۴	۱	۳	۲	۳	۰	۳	۳	۱	۴	۱	۱	۲	۳	آمریکا
۴۰	۲	۲	۲	۴	۳	۱	۳	۲	۰	۰	۴	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۳	انگلستان
۳۵	۲	۲	۲	۳	۲	۱	۲	۲	۳	۳	۳	۲	۱	۳	۱	۱	۲	۳	کانادا
۳۹	۲	۲	۲	۴	۲	۱	۲	۰	۳	۳	۴	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۳	نیجریه
۳۹	۲	۲	۲	۴	۳	۰	۰	۱	۲	۳	۴	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۳	ترکیه
۳۵	۳	۲	۲	۲	۲	۱	۰	۱	۳	۳	۳	۲	۱	۲	۱	۱	۲	۳	تایلند
۴۴	۳	۲	۲	۴	۰	۱	۳	۲	۳	۴	۴	۳	۱	۴	۱	۱	۲	۴	ایران
۴۰	۲	۲	۲	۰	۴	۱	۳	۱	۳	۳	۴	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۴	اسرائیل
۴۱	۲	۲	۰	۴	۳	۱	۳	۲	۳	۳	۴	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۳	کشورها ی پیش روی
۴۰	۲	۰	۲	۴	۳	۱	۳	۱	۳	۳	۴	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۳	کشورها ی حوزه بلکن
۴۱	۰	۲	۲	۴	۳	۱	۳	۲	۳	۳	۴	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۳	ان‌اس‌ام ۱۱
۶۹۵	۴۰	۳۴	۳۴	۵۹	۵۳	۱۷	۴۰	۳۰	۴۹	۵۲	۶۱	۳۸	۱۷	۵۹	۱۷	۱۷	۳۴	۵۲	DMA Xi

شکل ۴. نقشه اثرگذاری و اثرپذیری کنش‌گران

با انطباق آخرین خروجی نرم‌افزار و راهنمای خوانش خروجی به این نتیجه می‌رسیم که کشورهای واقع در ربع سمت راست بالا، بازیگران اصلی در شکل‌دهی به تصاویر بدیل برای آینده اقتصاد جهانی هستند و در دورنمای اقتصادی ۲۰۵۰، بیشترین سطح از تأثیرگذاری و اثرپذیری را در اقتصاد سیاسی جهانی خواهند داشت. بازیگران واقع در ربع بالا سمت چپ کنش‌گران غالب در اقتصاد سیاسی هستند و بازیگران واقع در ربع پایین سمت چپ تأثیر چندانی در اقتصاد سیاسی جهانی نخواهند داشت. بازیگران گوشه سمت راست پایین نمودار بازیگران تأثیرپذیر هستند. در بخش نتیجه‌گیری تبیین نمودار اثرگذاری و اثرپذیری نیز ارائه خواهد شد.

نتیجه‌گیری

در مجموع براساس داده‌های به‌دست‌آمده از پنل خبرگان و ماتریس‌های خروجی نرم‌افزار مکتور و با استناد به مهم‌ترین فکت‌ها و پیش‌بینی‌هایی که هر دو طیف لیبرال‌های خوش‌بین و بدبین در رابطه با آینده اتحادیه اروپا بیان می‌دارند. در ۲۰۵۰، ایالات متحده آمریکا، چین، روسیه، انگلستان، رژیم صهیونیستی، ترکیه، گروه ان.ام.اس.۱۱، کشورهای حوزه بالکان غربی به ترتیب از جمله کنش‌گران مهم (دوجانبه) اثرگذار و اثرپذیر در اقتصاد سیاسی جهانی خواهند بود. به عبارتی این‌ها کنش‌گرانی هستند که می‌توانند در اقتصاد سیاسی بین‌الملل، هنجارسازی کنند و قواعد اقتصادی و مهم‌ترین تحولات اقتصاد سیاسی جهانی را

تحلیل ساختاری جایگاه کنش‌گران آینده اقتصاد سیاسی جهانی با... (حسین سلیمی و محدثه حیدری) ۷۳

شکل دهند. با توجه به همسو بودن اهداف این کنش‌گران در اقتصاد سیاسی جهانی، رقابت اصلی نیز بین این کنش‌گران در جریان خواهد بود. بنابراین درعین حال که بر اقتصاد جهانی اثر گذارند، تحت نفوذ و تأثیرات سایر کنش‌گران رقیب نیز قرار خواهند گرفت. کشورهایی که در گوشه پایین، سمت چپ ماتریس واقع شده‌اند، از دیدگاه خبرگان به عنوان کنش‌گرانی شناسایی شده‌اند که عملاً در دورنمای ۲۰۵۰ اقتصاد سیاسی جهانی نقشی ندارند. به عبارتی این کشورها، کنش‌گران مغلوب بی اثر تلقی می‌شوند. با وجود اینکه داده‌های بسیاری گویای رشد قابل توجه نیجریه و مکزیک هستند. این دو کنش‌گر در بخش مغلوب بی اثر واقع شده‌اند که البته سطح بی اثر و مغلوب بودن در نیجریه بیشتر است. کشورهای هند، برزیل، اندونزی و حتی تایلند به عنوان کنش‌گرانی برآورد شده‌اند که میزان اثرگذاری بالایی در اقتصاد سیاسی جهانی در دورنمای ۲۰۵۰ دارند. به عبارتی میزان اثرگذاری آن‌ها به مراتب از تأثیرپذیری‌شان بیشتر است. همان‌طور که در ماتریس پیداست اتحادیه اروپا با محوریت کشورهای پیشرو و کانادا در قسمت پایین سمت راست واقع شده‌اند. این مسئله گویای آن است که این دو به عنوان کنش‌گرانی برآورد شده‌اند که میزان اثرپذیری آن‌ها بیشتر است. در رابطه با اتحادیه اروپا براساس خروجی نرم‌افزار مکتور، این نکته شایان ذکر است که اتحادیه با محوریت کشورهای پیش رو در لب مرز اثرپذیری و بازیگران دوجانبه قرار گرفته است اما کشورهای بالکان غربی و گروه ان.ام.اس. ۱۱ در قسمت بازیگران دوجانبه قرار دارند. در نتیجه پذیرش عضویت کشورهای بالکان غربی و افزایش نفوذ و حضور اتحادیه در ان.ام.اس. ۱۱، فاکتورهایی هستند که می‌توانند سبب رشد جایگاه اتحادیه در اقتصاد سیاسی جهانی در دورنمای ۲۰۵۰ شوند. از طرف دیگر به نظر می‌رسد با قرار گرفتن روسیه در بخش بازیگران دوجانبه و اثرگذار بودن این کنش‌گر در معادلات اقتصادی جهانی، در آینده همچنان شاهد رقابت‌های جدی بین روسیه و اتحادیه اروپا باشیم.

افزون بر این، با توجه به افزایش حضور و نفوذ انگلستان در نقاط مختلف جهان و قدرت گرفتن این کشور در اقتصاد سیاسی جهانی، در صورتی که اتحادیه اروپا نتواند با خود توسعه‌بخشی و جلوگیری از پیش‌ران‌هایی که لیبرال‌های بدبین بیان می‌دارند، مانع از تضعیف

خود به خصوص در دوران پسا کرونا شود، رشد چشم‌گیر انگلستان در بعد اقتصادی در دهه‌های آتی سبب ترغیب سایر کنش‌گران به واگرایی خواهد شد. اتحادیه در صورتی که بتواند تمامی اهداف مطرح شده در جدول ۳ را محقق سازد، همچنان توان رقابت با کنش‌گران دوجانبه را خواهد داشت و در صورتی که قادر به انجام این کار نباشد، در دورنمای ۲۰۵۰ سطح اثرپذیری بالایی نخواهد داشت. به‌طور کلی اتحادیه اروپا هر چند براساس ماتریس اول و دوم، پتانسیل و استعداد تبدیل شدن به دومین و یا سومین قدرت اقتصادی جهان را دارد اما عملاً افزایش تمایلات جدایی‌طلبانه و عدم استفاده از پتانسیل اقتصادی اعضای جدید، دو عامل مهمی هستند که می‌توانند حتی بقای اتحادیه را با چالش‌های جدی مواجه سازند.

در نهایت این نکته شایان ذکر است که با توجه به اینکه روش‌های مکت‌لاپراسپکتیو در روابط بین‌الملل و اقتصاد سیاسی بین‌الملل کمتر در جامعه علمی جمهوری اسلامی ایران مورد استفاده قرار گرفته‌اند. به‌نظر می‌رسد کاربرد روش‌های نوین در راستای تحلیل موضوعات مختلف می‌تواند سبب تولید خروجی‌های جالبی در هر دو رشته مطالعاتی شود.

References

- Aris, B. (February 8, 2017), PwC says Russia to be biggest European economy by 2050. Retrieved from: <https://www.intellinews.com/pwc-says-russia-to-be-biggest-european-economy-by-2050-115373/>
- Atlantic Council (September 15, 2021), Experts react: The US, UK, and Australia Struck a Nuclear Submarine deal. What does it Mean?.
- Atlantic Council (September 16, 2021), FAST THINKING: Can Australian nuclear subs help corner China?.
- Bell, W. (2017). *Foundations of futures studies: History, purposes, and knowledge*. Routledge.
- Brende Borge, (Nov 8, 2019), A new momentum for progress in the Western Balkans. Euractiv.
- Chadwick (2020), 'The future of the European project is at stake': EU in crosshairs of coronavirus pandemic, www.euronews.com.
- Chalmers, D., Jachtenfuchs, M., & Joerges, C. (Eds.). (2016), *The End of the Eurocrats' Dream*. Cambridge University Press.
- CIA World Factbook (Dec. 23, 2020), "CANADA". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/canada/>
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020), "INDONESIA". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/indonesia/>
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020), "JAPAN". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/japan/>
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020), "MEXICO". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/mexico/>
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020), "THAILAND". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/thailand/>

- world-factbook/countries/thailand/
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020), "TURKEY". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/>
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020). "UNITED KINGDOM". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-kingdom/>
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020), "CHINA". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/china/>
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020), "UNITED STATES". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-states/>
- CIA World Factbook (September. 20, 2020), "RUSSIA", Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/russia/>
- CIA World Factbook. (Dec. 23, 2020), "BRAZIL". Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/brazil/>
- Clinton, H. (1 October 2021), "US ratifies agreements for exporting arms to Britain and Australia", Atlantic Council. Retrieved from: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/us-ratifies-agreements-for-exporting-arms-to-britain-and-australia/>
- Conde, C & Pataud, A (2020), COVID, O. (19). crisis response in MENA countries. Retrieved from: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=129_129919-4li7bq8asv&title=COVID-19-Crisis-Response-in-MENA-Countries
- Council on Foreign Relations (May 21, 2020), Military Confrontation in the South China Sea.
- Desjardins, J. (January 16, 2020), "All of the World's Wealth in One Visualization, Visual Capitalist". Retrieved from: <https://www.visualcapitalist.com/all-of-the-worlds-wealth-in-one-visualization/>
- Desjardins, J. (2020), All of the World's Wealth in One Visualization. Visual Capitalist.
- Di Pane, J. (Jun 8th, 2021). "Why This Dispute in South China Sea Matters to America". The Heritage Foundation. Retrieved from: <https://www.heritage.org/asia/commentary/why-dispute-south-china-sea-matters-america>
- European Commission (23 January 2019), "Mobility and transport". Retrieved from: https://transport.ec.europa.eu/index_en
- European Commission (2020), "2020 strategic foresight changing the course Towards a more". Retrieved from: https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report_en
- Eurostat (2019), "International Trade in Goods." Last updated March 2019. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>.
- Eurostat (21, April 2021), "Western Balkans-EU - international trade in goods statistics". Retrieved from: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Western_Balkans-EU_-_international_trade_in_goods_statistics&oldid=542024.
- Funaiolo, M. P. (2021), Understanding China's 2021 Defense Budget. Centre for Strategic & International Studies (CSIS), 5.
- Germain, R. (Ed.). (2017), *Susan Strange and the future of global political economy: Power, control and transformation*. Routledge.
- Geoffrey Wood, Fossil Fuels in a Carbon Constrained World, in Geoffrey Wood and Keith Baker (eds.), *The Palgrave Handbook of Managing Fossil Fuels and Energy Transitions* (Palgrave Macmillan, 2019).
- Global, P. W. C. (2017), The long view: How will the global economic order change by 2050?. Retrieved from: <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-world-in-2050-summary-report-feb-2017.pdf>
- Global, P. W. C. (2017), "The long view: How will the global economic order change by 2050?". Retrieved from: <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-world-in-2050-summary-report-feb-2017.pdf>
- Godet, M (1991), From Anticipation to Action, Translated by Clare". Retrieved from: <http://en.lapropective.fr/dyn/anglais/ouvrages/from-anticipation.pdf>.

- Godet, M. (2006), "Creating Futures: Scenario Planning as a strategy". Retrieved from: https://issuu.com/asap1/docs/creating_futures_scenario_planning_strategic_mana
- Golder, M (2016), Far right parties in Europe. *Annual Review of Political Science*, 19, 477-497.
- Hawksworth, J., Audino, H., & Clarry, R. (2017), The long view: how will the global economic order change by 2050. URL: <https://www.pwc.Com>.
- Howard, M. (1978). War and the liberal conscience (pp. 73-115). Oxford. <https://www.cfr.org>.
- Hu Bo (June 12, 2020), China-US Military Confrontation in the South China Sea: Fact and Fiction. *The Diplomat*.
- Ischinger, W. (2020), *World in Danger: Germany and Europe in an Uncertain Time*. Brookings Institution Press.
- Judah, Tim (October 14, 2019), Bye-Bye, BALKANS: A Region in Critical Demographic Decline. *Balkan insight*.
- Katsaris, A. (November. 22, 2020), *India*. Retrieved from: <https://cdr-capital.com/articles/views/india>.
- Keohane, R. O. & Martin, L. L. (1995), The promise of institutionalist theory. *International security*, 20 (1), 39-51.
- Kupchan, C. (2010), As nationalism rises, will the European Union fall? *The Washington Post*, 29.
- Liu, X. (June 22, 2020). Ireland: the Youngest Country in the Ageing EU. *NewsLab*.
- Liu, Zh. (14 Nov, 2020), A harder US line? Potential Pentagon chief floated idea to sink China fleet in 72 hours. *South China Morning Post*.
- Mete (2019), Gökçe Energy Transitions and the Future of Gas in the EU, Subsidise or Decarbonise, *palg*
- Milner, H. V. & Moravcsik, A. (Eds.). (2009). *Power, interdependence, and nonstate actors in world politics*. Princeton University Press.
- Mitrany, D. (1948), The functional approach to world organization. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 24 (3), 350-363
- Moran Andrew (13 Sep 2021). "The Most Powerful Countries that Will Rule the World in 2050". Retrieved from: <https://www.careeraddict.com/these-countries-will-dominate-the-world-in-2050>.
- Moravcsik, A. (1997). Taking preferences seriously: A liberal theory of international politics. *International organization*, 51 (4), 513-553.
- Newyork Times (15.6.2021). "China, Its Military Might Expanding, Accuses NATO of Hypocrisy". Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2021/06/15/world/asia/china-nato-military.html>
- Powell, R. (1994). Anarchy in international relations theory: the neorealist-neoliberal debate. *International organization*, 48 (2), 313-344.
- Riddervold, M., Trondal, J. & Newsome, A. (Eds.). (2021), *The Palgrave handbook of EU crises*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Tradingeconomics (2021), United Kingdom GDP per capita. Retrieved from: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/gdp-per-capita#:~:text=GDP%20per%20>
- Tradingeconomics (2021), Eu Industrial Production. Retrieved from: <https://tradingeconomics.com/euro-area/industrial-production>
- Waltz, Kenneth N. 1979. *Theory of International Politics*. Reading, Mass.: Addison-Wesley.
- White, David (MAY 2008). When the euro overtakes the dollar, IPE. Retrieved from: <https://www.ipe.com/when-the-euro-overtakes-the-dollar/27905.article>
- Young, O. R. (1982). Regime dynamics: the rise and fall of international regimes. *International organization*, 277-297.